

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

De Ivstitia Et Ivre ceterisq[ue] Virtutibus Cardinalibus

Lessius, Leonardus

Antverpiæ, 1632

2 Quid sit idololatria, & quantum peccatum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72459](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72459)

tum, ut placet Lactantio lib. 4. diuinarum Instit. cap. 28. vel certe quod homines nimium timentiam deorum superne impendentem & quasi superstitem, ut vult Seruius in 8. Aeneidos; quæ originatio videtur maximè accommodata. Porro Lactantius reprehendit Ciceronem, quod putarit superstitionem esse excessum in vera religione, cum in hac excedi non possit: Deum enim non posse nimium coli. vnde ipse vult superstitionem tantum esse cultum falorum deorum, & eos solos supersticiosos, qui multos & falsos deos colunt: eos verò religiosos, qui vnum &, verum.

Verum etsi maximè in cultu falorum deorum Superstitio committatur; tamen etiam in cultu veri Dei hoc vitium locum habere potest; non enim Iudei hoc tempore religiosi, sed supersticiosi dicendi sunt: & hæretici, qui aquam pro vino vel semen humanum, aut sanguinem infantum in Eucharistia offerebant, supersticiosi erant, etsi verò Deo hæc offerebant. Itaque superstitione vtrumque complectitur, cultum falorum deorum, & excessum in cultu veri Dei, ut rectè docet D. Thomas art. 1. & D. August. lib. 3. de doct. Christiana cap. 18. & 20. Excessum dico, non quod Deus vero cultu nimium coli possit, vel maiore quam dignus sit; (omnis enim cultus, quem creatura ei exhibere potest, infinitè eius dignitate minor est) sed quia assumuntur alia quam debent, quæ ad illum honorandum non sunt idonea. itaque est excessus non respectu dignitatis diuinæ; sicut cum Comes vel Marchio afficitur honore regio; sed respectu eorum, quibus coli debet.

Estigitur generatim *superstitio falsa religio*, id est, vitiosus cultus veri vel falsi numinis. Si quis excedat in vero cultu nimium continuando, v. g. orando ita diu & continenter ut se lædat, vel necessarium officium prætermittat, non est superstitio; quia cultus iste secundum se bonus est: sed solum vitiat per circumstantiam extrinsecam, quæ in omni opere cauenda.

Hinc patet, duas esse ipsius species, in quas immediate diuiditur, scilicet superstitionem cultus indebiti, seu incongrui, & superstitionem ratione rei cultæ. illa est cultus peruersi veri Numinis; hæc est cultus falsi. Dupliciter enim in cultu excedi potest; vel enim assumitur id, quod non congruit, vel exhibetur ei, cui non congruit. Prior modus propriè dici potest *ἰδωλοθρησκεία*, quasi dicas, *religio voluntaria*, id est, mera voluntate, non iusta ratione assumptæ. (quo nomine vitur Apostolus ad Colossenses 2.) quamuis hoc nomen etiam possit generaliter accipi, ut simul cultum falorum deorum comprehendat; quia hic quoque voluntate humana, non recta ratione constat; quomodo videtur illud Apostolus accipere, ut plerique interpretantur. Alter modus propriè dicitur *δαιμόδωξία*, quasi dicas, *dæmonium timor & reuerentia*: nam omnis cultus idolorum ferè est cultus dæmonum. hoc nomine Festus appellabat religionem Iudaicam, Act. 25. v. 19. & Paulus Act. 17. superstitionem Atheniensium.

Rursus *superstitio cultus incongrui* diuiditur in superstitionem cultus falsi, & superstitionem cultus superflui.

Cultus falsus dicitur vel ratione falsa significationis; ut si quis Deum colere vellet cærimoniis Iudaicis, quæ significant Christum venturum: vel quia imitatur & simulat verum cultum, cum

non sit; ut si quis falsis miraculis vel testimoniis doctrinam fidei confirmare vellet, vel falsas reliquias proponeret. Item si quis mutaret formam vel materiam Sacramentorum, præsertim Eucharistia, animo colendi Deum. Sic hæretici huius temporis superstitionem falsi cultus admittunt in sua cœna: profitentur enim se imitari Christum, & eius institutum sequi, cum suas inuentiones suaque somnia pertinaciter lætentur.

Hæc superstitio ex genere suo est peccatum mortale, quia ex infidelitate, vel crassa ignorantia rerum fidei proficiscitur, & continet falsam significationem contra doctrinam fidei, vel certè notabilem irreuerentiam in Deum. Vide Nauarum in Enchiridio cap. 11. n. 27. Fumum v. Superstitio, n. 2. Caiet. in Summa v. Superstitio; & 2. 2. q. 93. art. 2. Fieri tamen potest ut non sit mortiferum, ut si ex ignorantia excusabili proveniat. Sic multi Æthiopes excusari possunt, qui circumciduntur, putantes se per hoc Christum imitari; quia sic instituuntur à suis Episcopis & sacerdotibus, nec vquam contrarium audiuerunt.

Superstitio cultus superflui est, cum præter Ecclesiæ morem ponitur religio in quibusdam circumstantiis vel rebus; in quibus non est ponenda; ut in numero, colore, situ, v. g. ut tot sint candelæ, non plures; tot orationes dicantur, non plures; ut cera potius sit alba, quam flaua, &c. Denique ad hanc speciem pertinere videtur, cum quis in Horis dicendis & Sacro faciendo, relictis rubricis & directorio Ecclesiæ, alias cærimoniis pro sua deuotione adhibet, ut docet Caietanus v. Superstitio, Toletus lib. 4. c. 14. Nauarrus c. 11. num. 23. Hæc tamen ordinariè non videntur esse plusquam venialia, ut iidem Doctores notant; quia ex bona intentione fiunt; nec videtur in his committi grauis irreuerentia, cum diuino cultui non repugnent. posset tamen esse tanta in cærimoniis Missæ peruersio, ut à mortali culpa non esset excusanda.

Superstitio ratione rei cultæ diuiditur in tres species, iuxta D. Thomam, *idolatriam, diuinationem, & obseruantiam superstitiosam*. vel enim colitur diabolus, ut honoretur tamquam numen, & hæc est idololatria: vel ut aliquid occultum reuelet, & sic est diuinatio: vel ut iuuet & dirigat in operando, & sic est superstitio vanarum obseruationum.

Vbi aduerte, magiam debere referri ad superstitionem vanarum obseruationum, si omnes superstitiones his tribus speciebus complecti velimus: propriè tamen loquendo distinguitur à vanis obseruationibus, tamquam aliquid deterius. Itaque si hoc nomen vanarum obseruationum strictè sumamus, erunt quatuor species superstitionum ratione rei cultæ; & magia quartum locum obtinebit.

DUBITATIO II.

Quid sit idololatria, & quantum peccatum.

D. Thom. qu. 94. art. 1. 2. 3.

Notandum est Primò, *Idololatriæ* nomine significari omnem cultum falorum deorum, ut dæmonum, solis, lunæ, siderum, hominum mortuorum, & similia. etsi enim hæc propriè

Superstitio potest esse in cultu veri Dei.

Excessus in cultu.

Quid superstitio.

Dua eius species, superstitio cultus incongrui, & superstitio ratione rei cultæ.

Superstitio cultus incongrui. Cultus falsus.

4 Quale peccatum cultus falsus.

5 Superflui.

Est peccatum veniale.

6 Superstitio ratione rei cultæ.

Magia.

7 Idololatria.

priè non sint *idola*; tamen à gentibus plerumque non nisi in idolis colebantur. Itaque omnis cultus, quo creatura instar Dei colitur, *idololatria* dicitur; quia plerumque in idolo & per idolum exercebatur.

Idolum.

Est autem *idolum* imago vana & instabilis, vel rei quæ non est; vnde Eustachius ait, Homerum pro eodem accepisse *εἰδωλον, σκιάν, & ὄνειρον*, id est, idolum, vmbra, & somnium: imò apud Homerum *εἰδωλον* esse quiddam vmbra imbecillius, quia est vmbra rei quæ non est; vt eius, qui videtur in somnio, vel hominis defuncti. sic *εἰδωλα χειρότων*, apud Homerum sunt defunctorum vmbra. Vnde meritò imagines falforù deorum vocantur *εἰδωλα*, quia sunt similitudines numinum quæ non sunt. Imagines autem Sanctorum & Christi Domini, idola dici non possunt, quia sunt imagines rerum verarum, instituta ad representandum id quod illis verè inest. Sicut nec imago Regis idolum dici potest, quia representat id quod est.

8
Idololatria dupliciter accipitur.
1. *Metaphoricè.*

Notandum Secundò, Nomen *idololatriæ* dupliciter accipi. Primò, Speciatim & propriè pro cultu, quo creatura colitur loco Dei. Secundò, Generatim & metaphoricè, pro omni peccato, quo quis mortiferè inhæret creaturæ. Sic Apostolus ad Ephes. 5. *avaritiam* vocat *idololatriam*. & ad Philipp. 3. *Quorum Deus venter est*. Et Hieronymus in cap. 2. Amos, explicans illud, Super tribus sceleribus Iudæ: *Avarus aurum, gulosus ventrem, libidinosus penem & Beelphegor colit. lasciva mulier, que cum sit in deliciis, mortua est, adorat venereas voluptates*. Ratio est, quia id propter quod homo recedit à Deo vt ei adhæreat, censetur pluris facere quàm Deum; ac proinde illud habere loco Dei; & ita est illi instar idoli.

2. *Propriè.*

Verùm hoc loco accipimus *idololatriam* propriè; quo modo nihil est aliud quàm cultus, quo quis aliquid creatum colit loco Dei, seu eo cultu qui soli Deo congruit. Hoc autem fit non tantùm sacrificio, quod per se soli Deo debetur; sed etiam quotiis alio signo honoris, quo illi excellentiam aliquam Deo propriam tribuere, vel te illi tamquam deo vel deæ submittere intendis. vt si aperias caput ad statuam Mineruæ, tamquam numini belli & sapientiæ; si hymno celebres, si per illam iures, si aliquid illi voueas.

9

Vbi aduerte, Sicut in cultu religionis concurrunt tres vel quatuor actus; ita in idololatria. Primò, Opinio diuinitatis vel perfectionis Deo propriæ. Secundò, Affectus reuerentiæ, quo quis vult se illi tamquam numini submittere. Tertio, Externum signum, quo interior existimatio & submissio significetur, quod signum quale sit, non refert. nam omnia externa signa honoris præter sacrificium, communia sunt Deo & creaturis: sed ex intentione vrentis determinantur ad excellentiam diuinam vel creatam significandam, vt supra cap. 36. dub. 3. dictum est.

10
Gravitas huius peccati.

Hinc patet, peccatum idololatriæ genere suo gravissimum esse; quia honorem diuinum & diuinitatem ipsam, quantum in se est, transfert ad creaturam: sicut gravissimum in Repub. censetur crimen, si quis alium quàm legitimum Principem pro Rege agnoscat & habeat, eique honorem regium deferat. Est itaque crimen læsæ maiestatis diuinæ, sicut illud humana.

Obiectio.
An odium sit grauius.

Dices, Odium Dei & blasphemia ex odio, est maius peccatù: ergo idololatria nõ est maximum.

Resp. Essè maximum inter ea quæ opponuntur cultui diuino & religioni. Deinde ex genere suo est maximum: quia si fiat ex perfecta notitia & libertate, includit odium & blasphemiam, vt docet D. Tho. ar. 3. vt si quis noscens verum Deum, vellet alium facere Deum, eique honorem diuinum tribuere, non posset id facere nisi quodammodò odisset verum Deum, & insinuaret non esse Deum; quod est summa blasphemia.

Dico quodammodo, quia hoc peccatum, etiamsi fiat cum plena scientia, non necessariò includit odium directù Dei: sicut qui alium Regem agnoscit, non est necesse vt legitimum directè oderit; quia non vult hoc vt ei malè sit, sed vt alteri bonè, & vt se præster ab illius potentia securum. Indirectum tamen odium includit, quia ex intentione malum infert, priuando Deum, quantum in se est, suo honore singulari. Si quis tamen formali odio directè in Deum feratur, optando illum non esse, vel esse miserum, &c. hoc peccatum est grauius idololatriæ: quia grauius est, diuinitatem è medio absolute tollere, quàm illam alteri tribuere. vnde grauius peccatù est *ἀδεία*, quàm *πλουθεία*. item grauius est, velle alicui malù vt ei malè sit, quàm illud idem velle vt alteri bonè sit. Quòd si fiat ex odio directò, tunc erit absolute maximū peccatorum.

Odium directum Dei est grauius.

Sed etsi idololatria ex genere suo fit tantum peccatum; tamen ratione dispositionis subiecti, potest in plerisque idololatriis esse minus peccatum, quàm sit hæresis in Christianis: quia illa potius ex ignorantia, quàm ex malo affectu erga Deum verum, aut veram religionem procedit; hæresis verò non ex ignorantia, sed ex malo affectu & contemptu veræ religionis & Ecclesiæ Dei. vide D. Augustinum lib. 21. de ciuit. cap. 25. & Chrysost. homil. 50. ad populum. Simili modo fieri potest, vt idololatria exterior sit maius peccatum, quàm ea quæ ex interna infidelitate procedit: vt si fidelis committat idololatriam ex metu, vel vt placeat Principi. etsi enim interius non agnoscat idolum pro Deo, nec affectum reuerentiæ illi deferat, sicut infidelis; tamen externo actu tribuit illi diuinitatem, vel saltem simulat se tribuere, cum sciat ei non competere, quod in maiorem iniuriam Dei & scandalum aliorum cedit.

Idololatria exterior.

Ob eandem causam homicidium, adulterium, periurium, in Christianis potest esse maius peccatum quàm idololatria fit in ethnico; quia ignorantia valdè diminuit culpam. vnde Dominus Luca 12. *Seruus qui cognouit voluntatem domini, & non fecit secundum voluntatem eius, vapulabit multis. qui autem non cognouit, & fecit digna plagis, vapulabit paucis.*

Aduerte tamen, non esse verum, quod hic ar. 1. docet Caiet. fidelem, qui solo actu externo committit idololatriam, esse excommunicatum: quia nusquam in Iure extat talis excommunicatio, de quo vide Siluestrum v. Hæresis 3. q. 6. & Nauarr. cap. 11. nu. 27. Excommunicantur quidem hæretici, & apostatæ; sed hic hæreticus dici non potest, cum hoc vitium in pertinaci assensu mentis consistat: nec etiam propriè apostata, quia reuera fidem Christi non deserit, sed solum externam professionem: quamuis ex actu externo præsumatur in foro externo fidem deserere, & consequenter in excommunicationem incurtere, præsertim quando metu graui non compulsus id committit.

11
An excommunicatus.

